

Històries de Linyola

l'una manera molt despersonalitzada, com si la instauració d'una determinada política o d'unes formes de vida determinades es trobés al marge dels homes i de les condicions que constitueixen la col·lectivitat. És molt significatiu, per exemple, que en l'apartat de vida política local no apareguin els primers noms de persones fins que es tracta del moviment antifranquista de la darrera etapa del franquisme. Com significatiu és el tractament sociològic-antropològic que es dona a la vida quotidiana, el qual, amb lleugeres modificacions, podria ser aplicable a moltes altres ciutats i viles de Catalunya.

El darrer capítol —el més breu de tots— l'ocupen els anys de la transició política i de la instauració de la democràcia, fins a 1984, període tractat, voluntàriament, de manera periodística. En tres annexos s'estudia l'evolució de la població de Tremp des de 1884 fins a 1984, i s'hi inclou una relació dels alcaldes que ha tingut el municipi durant el mateix període i de les ciutats existents a Catalunya, amb l'any de concessió del títol i el nombre d'habitants. L'apèndix documental, que ocupa més de dues-cents pàgines, presenta material d'allò més divers referit a tots els períodes estudiats.

En definitiva doncs, com diem al principi, ens trobem davant d'una obra ambiciosa, que dona nombroses orientacions per a futurs treballs —com el realitzat recentment per Xavier Tarraubella, un dels autors del llibre, sobre la incidència de La Canadenc a l'Parc—, però que en determinats aspectes cal reorientar metodològicament, no sols per una simple qüestió de coherència i rigor historiogràfic, sinó també, i sobretot, per fer més comprensible la història d'aquesta Catalunya perifèrica, en tants aspectes pobre i marginada, que arriba a les darreries del segle XX amb enormes dificultats per garantir la seva supervivència.

ELAI PAGÈS

OTES

1. Jordi Bernadó, Arcadi Castillo, Francesc Farràs, Francesc Prats, i Xavier Tarraubella, *Tremp, 1884-1984. Cent anys d'història*, Virgili i Pagès, S.A., Lleida, 1987.

Ni des del punt de vista conceptual (males definicions, per exemple, de «quístia», «batlle»; o implícites de «consuetud» i de «les tres classes de senyors» [pp. 34-36]), ni des del punt de vista metodològic (els autors han investigat, directament o indirectament, als arxius més variats i llunyans, de Salamanca i Madrid al Vaticà, però ignorat els senyorials, i ignorat també tota mena de fonts impreses —la bibliografia és gairebé tota de segona o tercera mà—, i és de doldre d'altra banda que interessants documents de 1559-1608 ens siguin lliurats sota forma de resum o interpretació, en lloc de la transcripció total o parcial que s'imposava), no resulta aquesta monografia satisfactòria, com tampoc pel que fa a la simple coherència: a la pàgina 25 se'ns diu que no existí cap poble ibèric, i a la pàgina 26 que els ilergetes foren considerats «els més purs entre els ibers»; no hi manquen frases surrealistes, com ara: «Les poblacions, degut a la fragilitat de les construccions, havien de bastir les cases les unes damunt les altres» (p. 24).

Però hi trobem també nombroses i riques dades sobre temes de gran interès: l'endeutament comunal al llarg dels segles (pp. 51 i 52, 62-64, 68-72, 75 i 76, 79-81, 93-95, 103-112, 125-132, 135 i 136), o la llarga postguerra de Successió (pp. 92-104): una postguerra que aquí duraria gairebé quaranta anys i empalmaria amb els estralls de «la cuca» de 1743, les fams de 1747-1755 i la plaga de talps de 1758; una població que de 1716 a 1724 sembla baixar encara (un centenar de cases habitades segons el cadastre de 1716, una vuitantena el 1720, i nous èxodes, consegüents a la continuada i sistemàtica ocupació-repressió militar, es produïren encara el 1722-1724). A la dècada de 1740, encara cadastres de 1716 i d'anys següents no estaven pagats del tot, i els creditors

de la vila arribaven a endur-se la meitat de la collita (p. 122), però al llarg d'aquells anys la vila no vacilla a reivindicar —en plena Nova Planta— el seu antic dret de presentació de terna de batlle contra els intents de nomenament directe per part del procurador ducal, i a votar no als intents d'implantació o consolidació de regidors vitalicis (pp. 119-132). D'interès són també les breus ratlles dedicades a la defensa de la «terra de la vila» el 1766, als plets amb el duc a les darreries del sistema senyorial —quísties encara reclamades l'any 1833 (p. 171)— i a l'evolució demogràfica vuit i noucentista, amb la incidència al principi negativa del canal d'Urgell (1864-1871) i escruixidores xifres de mortalitat infantil —mortalitat aparentment superior la dels anys 1887, 1893 i 1894, 1898-1903, i fins i tot la de l'any 1924, a la d'un parell de segles enrera, en plena Guerra de Successió! (pp. 197-199). La voluntat de modernització i progrés que els autors presten al municipi a partir de 1881 (p. 201) sembla, aquells primers anys si més no, formal, destructura i negativa: muralles, porxos i altres antiguitats enderrocades, pedres antigues subhastades, mentre continuava Linyola sense aigua corrent, sense clavegueres i fins i tot sense cap font pública durant una vintena d'anys. A l'escola, els anys 1906-1910, el sostre s'esfondraria sobre la classe; hi havia 164 alumnes —que a manca de bancs havien de seure a terra— per un únic mestre. I el 83% de la població, l'any 1887, era analfabeta (p. 227).

NÚRIA SALES

E. Mestre i Roigé (coordinador), *Història de Linyola*, Virgili i Pagès, Lleida, 1987, 256 pp.

120 GROUP: DINÀMICA DE LA UTILITZACIÓ DE LA COVA 120 PER L'HOMME EN ELS DARRERS 6000 ANYS, Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona, Sèrie Monogràfica, núm. 7, Girona, 1987, 158 pp.

Ens trobem davant un treball del qual hem de destacar el seu caràcter multidisciplinari (especialistes en palinologia, antracologia, malacologia, carpologia, antropologia física, zoologia, indústria lítica i òssia, etc.), per a nosaltres, condició indispensable en tota recerca arqueològica rigorosa i actualitzada. El treball de camp s'ha realitzat al jaciment de la Cova 120 de Sales de Llierca (la Garrotxa).

Com indica el títol, l'estudi analitza i interpreta la dinàmica d'un jaciment arqueològic al llarg de 6.000 anys (del neolític antic al segle XIX dC). L'estructuració que segueix ve regida per la diversa cronologia d'aquesta utilització. Al capítol I els autors comparen el marc geogràfic i ambiental actual del jaciment amb el marc paleoecològic, i exposen la metodologia del treball, els objectius que marquen la seva recerca i, a manera

de cloenda, l'estratigrafia de la cova.

Primerament es discuteix sobre la possible utilització de la cova com a lloc d'emmagatzematge (principalment de cereals) durant la fi del neolític antic —vers el 5.500 B.P. (nivell III).

En el tercer capítol s'analitza el nivell arqueològic II (neolític final-calcolític, 4240±70 B.P.), en el qual s'ha pogut determinar una funcionalitat del jaciment com a espai d'enterrament col·lectiu.

Tot seguit s'estudien les dues darreres fases prehistòriques (calcolític-bronze antic i bronze recent), que configuren el nivell I de l'estratigrafia (3190±140 B.P.). En aquest moment la cova continuà emprant-se com a àmbit sepulcral col·lectiu.

L'obra es clou amb dos annexos, l'un sobre les ocupacions tardanes de la cova (època romana i segle XIX) i l'altre sobre els resultats de les datacions absolutes per mitjà de radiocarboni.

L'objectiu que es proposen els autors és força clar: interpretar la dinàmica paleo-ecològica que emmarcaria el desenvolupament de les activitats humanes dutes a terme al jaciment i als seus voltants. Trobem a faltar un estudi més aprofundit de les possibles relacions espacials amb altres assentaments de la regió. Només així es podrà aclarir, per exemple, la qüestió de la problemàtica respecte a l'habitació de les comunitats que empenen la cova al llarg del neolític final com a lloc d'emmagatzematge (potencialitat agrícola del territori, recursos hídrics, etc.). Per altra part, i pel que fa a les anàlisis funcionals de les indústries, no s'aprofundeix, de vegades, en la interpretació i l'experimentació, tot caient en una certa reiteració descriptiva. Si més no, l'intent d'objectivar al màxim aquest tipus d'estudi resulta prou remarcable.

Components de 120 GROUP: B. Agustí, G. Alcalde, F. Burjachs, R. Buxó, M. Juan-Muns, J. Oller, M.T. Ros, J.M. Rueda i A. Toledo. Col·laboradors: A. Colomer, J. Descamps, J. Fèlix, J.F. García, L. García, J. Maroto, J.M. Nolla i N. Soler.

ORIOL MERCADAL
GENÍS RIBÉ

P. ANGUERA, A. ARNAVAL I X. AMORÓS: **HISTÒRIA GRÀFICA DEL REUS CONTEMPORANI II, 1939-1979**, Ajuntament de Reus, 1987, 287 pp.

El juny de 1986 l'Ajuntament de Reus va publicar el primer volum d'aquesta *Història gràfica* que abraçava els anys 1803-1939. Amb aquest segon volum s'arriba a l'any 1979 i es deixa constància de com es va viure la dictadura franquista a la capital del Baix Camp, a partir de material fotogràfic de diversa procedència que retrata l'estètica i l'ètica de quaranta anys inalterables.

Aquest segon volum està dividit en dos capítols dedicats, a la dictadura franquista i als tres primers anys de la transició democràtica. Tanquen el llibre un text titulat «Recapitulació crítica sobre el franquisme» i els índexs onomàstic, toponímic, d'entitats, de premsa i temàtics.

Pel que fa al franquisme, el primer capítol recull escenes de la vida política, social i cultural de Reus des de la postguerra fins a la mort del general. Hi podem veure la bona part d'actes oficials celebrats a la plaça Prim, com la commemoració del centenari del naixement de Fortuny, presidida per Eugeni d'Ors, la construcció del monument als «caïdos», la visita de Franco i la del ministre d'Educació Joaquín Ruiz Giménez, les processons de Setmana Santa i de Sant Pere, etc. Al llarg de tot aquest capítol les fotografies estan agrupades per temes com el transport, les santes missions, les festes, la destrucció del patrimoni monumental, el món del treball, la beneficència o les tradicions reusenques. Imatges d'un passat recent que ens ensenyen els tics

d'una època difícilment oblidable per alguns i fàcilment dissimulada per altres.

Quant a les pàgines dedicades als anys 1975-1979, recorden les distintes manifestacions polítiques i culturals represes tímidament després de la mort del general i el caràcter aparentment unitari de la majoria d'actes i reivindicacions. La «Recapitulació crítica sobre el franquisme» fa un breu balanç de les repercussions negatives de la dictadura en el conjunt d'activitats locals i recorden el grau de participació i de resistència dels distintes sectors socials de la població. Un llibre, en definitiva, útil per a la memòria històrica i suggestiu pel que fa a la utilització de material gràfic en la tasca de reconstrucció de la vida quotidiana dels qui van viure un passat històric cada vegada més llunyà.

J.B.

J. Boadas, J.N. Oliveras, i X. Sunyer: *El Ter, Quaderns de la Revista de Girona*, 12, 1987, 108 pp.

Esplèndidament il·lustrada, densa d'informació, concisa de redacció, i malgrat algun —inevitable— error factual (especialment en matèria de fargues), aquesta guia monogràfica, enmig de la grisalla, la improvisació i la constant subinformació —o bé desinformació— a què publicacions patrocinades per les nostres diferents institucions ens tenen avesats, destaca en primer lloc per la competència, l'entusiasme i la consciència professional amb què es veu feta: de la pàgina d'agraïments i de «procedència de fotografies i il·lustracions» bona idea ens en donen ja, per les moltes prospeccions, els molts i ben escollits contactes que, abans de posar-s'hi, es veu que han multiplicat els coautors (un naturalista, un fotògraf, un historiador).

A uns lectors els interessaran més els capítols ecològics; a altres, els geològics; a altres encara, els dedicats a colònies industrials vuit i noucentistes, o als diferents noms que el riu i els seus afluents han rebut (problema de noms que hauria hagut d'englobar els indestructibles, dels rius Tec i Tet), o a la dramàtica història dels seus ponts —ben sovint destruïts— i la de les

seves barques de pas: la darrer barquera del Ter, morta el 1984, hi apareix fotografiada a la pàgina 84. O les dues inoblidables, condensadíssimes planes dedicades al pantà de Susqueda. Molt particularment m'han interessat a les massa breus planes dedicades a aiguats i rierades («el foc té arador, però l'aigua no», i les 1617 s'endugueren no sols el pont de Torroella de Montgrí, sinó fargues i molins i cases i ponts de tot el Ter i de Girona i Lleida i de tot Catalunya) i les dedicades a sèquies: hi veiem que si bé el 1620 el comú de Girona comprà a Francesc de Cruilles la sèquia de Monar, altres sèquies no deixen de pertànyer a un noble senyor més que per ser adquirides per altres senyors: la de Torroella és adquirida el 1724 pel comte de Sallent; la de Colomers, que pertanyia al marquès de Ciutadilla, adquirida el 1892 pel marquès de Sentmenat; no és pròpiament llarg de tota l'Edat Mitjana», sinó més aviat a partir de les alienacions dels segles XIV-XVI —en dirien M. Teresa Ferrer Mallo i també Cuvillier—, que el comte de l'aigua esdevingué sovint una monopoli senyorial, contra l'esperança de la lletra dels *Usatges*.

Reeixit exemple de treball interdisciplinari, útil a tota mena de lectors —de l'estudiant de Geografia Bàsica a l'excursionista, l'obrer del Salt i l'erudit—, voldríem que n'inspirés d'altres sobre els nostres rius i que, al costat de clàssics com la *Navegació de l'Ebre* de Carreras i Candi i de treballs sobre les pugnes entorn de l'aigua com els de G. Feliu Montfort, servís de model.

NÚRIA SALES

Diversos Autors: **SANT JUDESVERN, UN PAISATGE I UNA HISTÒRIA**, Biblioteca Abat Oliber, núm. 57, Ajuntament de Sant J. Desvern i Publicacions de l'Abat de Montserrat, 1987, 608 pp.

Aquesta excel·lent monografia local de la qual ja vam donar compte en els Plecs de febrer presenta uns primers capítols dedicats a la geografia i la fauna locals que són una bona guia per tot aquell que vulgui conèixer i gaudir d'aquest entorn natural.

La Prehistòria i la Història Antiga, a càrrec de Jordi Pérez i Conill, se supedita excessivament a la descripció dels jaciments arqueològics de l'entorn. Si bé els apartats sobre el neolític i l'edat del bronze gaudeixen de la necessària visió general —il·lògicament col·locada al final de cada apartat—, paradoxalment els altres dos apartats sobre la cultura ibèrica i la dominació romana no disposen de cap visió de conjunt que posi en antecedents el lector no especialitzat abans d'introduir-lo en la feixuga descripció de les restes materials. Al nostre parer, l'autor peca d'excessiu localisme.

El Sant Just de l'Edat Mitjana corre a càrrec de David Guasch. L'autor relata l'escomesa de l'any 985 feta per Al-Mansur a Barcelona, la qual donà lloc a la redacció del testament on apareix per primera vegada el nom de Sant Just Desvern. El treball incorpora una síntesi de les obres generals que estudien els segles X, XI, XII i XIII a Catalunya. En arribar al XIII, l'increment de documentació de Sant Just dona major interès al relat: arribada dels Dufort, augment de topònims de Sant Just, etc. És al segle XIV on trobem la millor aportació d'aquest apartat: el fons documental de la masia de can Carbonell —inèdit fins ara— que ens amplia els coneixements sobre tipus de conreu, censos de la terra i propietaris de masos. Molt interessants són les referències de molins existents a la riera de Sant Just al segle XVI, testimonis d'una indústria molinera força estesa a la comarca.

Al capítol «Notes sobre els segles XV, XVI i XVII», de Jordi Pérez, la font bibliogràfica bàsica és l'obra del rector local Antoni Tenes, publicada l'any 1947, a la qual s'afegeix la informació facilitada per

la publicació dels inventaris de la Pia Almoina i la dels *Fulls de la Comunitat Parroquial* de la parròquia de Sant Llorenç (Sant Feliu de Llobregat). No han estat treballades les fonts documentals, però es fa una síntesi de les qüestions més importants: evolució demogràfica, jurisdicció, autoritats municipals, configuració urbana i segregació de Sant Feliu de la parròquia de Sant Just.

En el capítol sobre Sant Just durant el segle XVIII, Daniel Cardona i Oriol de Fàbregues ens presenten uns continguts dividits temàticament i amb abundants gràfics, mapes i quadres estadístics. En l'apartat de demografia cal destacar la comparació de Sant Just amb els municipis dels voltants i l'aprofitament al màxim dels registres parroquials. Es recullen, entre d'altres, els oficis, la procedència dels cònjuges i la immigració. Pel que fa a aquesta última, seria millor utilitzar un gràfic de procedència per comarques en lloc de l'actual llista exhaustiva de poblacions. D'altra banda, els autors parlen poc de la natalitat i mortalitat. Quant a les dades sobre la població de 1787, donen el nombre absolut d'homes i dones, però seria millor tenir els percentatges o la taxa de masculinitat per facilitar la seva comparació amb la d'altres municipis. La xifra de persones en cada estat civil no diu gran cosa si no va acompanyada de les edats (encara que siguin aproximades). Respecte a l'estat sanitari, manca especificar la mitjana de vida, si més no per saber fins a quin punt «és atípica per l'època», com diuen els autors. De l'apartat sobre l'estructura social cal destacar la diversitat de sistemes de tinença de la terra, com també la diferenciació entre el mateix sector del camp. Finalment, respecte a la vida col·lectiva els autors mostren encertadament tant la de la parròquia com la de l'Ajuntament i el canvi que va significar el Decret de Nova Planta. Mercè Renom analitza l'evolució de la vida de Sant Just en el marc de la transició de l'Antic Règim al Liberalisme. Aprofundeix en els temes bàsics, buidant fons documentals d'origen divers, i arriba a formular hipòtesis de treball que delimiten temes de futures monografies. Cal destacar l'estudi referent a l'agricultura, on són tractades qüestions com la producció, el consum i els canals de comer-

cialització. Lluny d'acceptar algunes generalitzacions, Renom reflexiona sobre les causes i la cronologia de la desfeta de la vinya, provocada, en el cas de Sant Just, més per la plaga de l'odidi que per la filloxera. Així mateix, s'estudien temes cabdals com: la concentració de les finques agràries, l'evolució de la propietat i la progressiva capitalització de la renda en mans barcelonines. Entre d'altres aspectes de la vida econòmica, s'estudia l'evolució de la menestralia a partir del buidatge de la Matricula Industrial i Comercial. El coneixement de les forces econòmiques i de les famílies que les controlen permet a Renom d'interpretar fenòmens com el caciquisme i el poder local o l'acció dels grups d'oposició que apareixen en els moments de canvi com el trienni liberal o el sexenni revolucionari. En definitiva, el capítol sobre el segle XIX a Sant Just aconsegueix un doble objectiu: mostrar la dinàmica del territori i confirmar o revisar hipòtesis de treball fetes des de l'àmbit d'historiografies més generals.

A «Les primeres dècades del segle XX» Antoni Malaret estudia la història de la vila basant-se en les actes de l'Ajuntament i en el testimoni oral dels seus veïns. Per mitjà d'una narració fluida se'ns explica com es van viure a Sant Just fets com la Setmana Tràgica, la dictadura de Primo de Ribera, la República i la Guerra Civil. Les activitats econòmiques, la vida municipal, el lleure, l'associacionisme i els costums i les tradicions són peces d'un mateix entrellat. Malgrat que l'autor no travessa la barrera de 1939, el capítol és en definitiva la visió d'un santjustenc que coneix profundament el seu poble i que narra esdeveniments que en part ha viscut.

El llibre es clou amb un recull gràfic amb peus de fotografia molt acurats que el converteixen en un vertader document històric. En definitiva, aquesta obra és una bona eina tant per als mestres com per a tot aquell interessat a conèixer la pròpia història. La publicació de fons documentals fins ara inèdits i d'abundants notes bibliogràfiques fan de l'obra un llibre bàsic i modelic per a les properes investigacions sobre el Baix Llobregat.

J.C.

NOTICIARI

►Tarragona

L'Ajuntament de Tarragona convoca el IV Premi Josep Gramunt i Subiela per a treballs d'investigació sobre la problemàtica de la ciutat en els aspectes històrics i actuals. La dotació és de 350.000 ptes. i el termini de presentació finalitza el 30 de juny d'enguany. Per a més informació dirigiu-vos a la Conselleria de Cultura d'aquest ajuntament.

►Andorra

Ha sortit el número 2 del *Butlletí del Comitè Andorrà de Ciències Històriques*, amb un variat índex: La Feixa del Moro a Juberri. Antropologia de les restes neolítiques; La transició de l'edat del bronze a l'edat del ferro a Andorra; Revisió del problema de la Carta Pobla; El neoplatonisme. Aplicació de la teoria neoplatònica a Sant Serni de Nagol; L'aerinita. Nou descobriment en els pigments blaus de la pintura mural romànica; Sant Ermengol en les arts plàstiques; Auge i decadència de la siderúrgia del ferro a les Valls d'Andorra (1750-1891); Banderisme i delinqüència durant l'antic règim: el cas de Jaume Guitart de la Cortinada, un altre model de comprensió; Estudi de Sant Miquel en els retaules dels segles XVII-XVIII a Andorra; Els testaments eclesiàstics del segle XIX a la parròquia d'Andorra la Vella; Acords comercials hispano-andorrans de la segona meitat del segle XIX; De Gaulle i Andorra (Notícia).

►Lleida

L'Institut d'Estudis Ilerdencs ha presentat la memòria de les seves activitats durant l'any passat. Cada Departament i Servei presenta les seves realitzacions.